

Maoçy dostum

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler, Ylym we tehnologiýa

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Maoçy dostum MAOÇY DOSTUM

Garaşmadyk ýerimden gelen Ybraýym Kalyna «goldaw» ýazgysy maňa bir hytaý dokumental kinofilmini ýatlatdy.

Gürrüňi ýadyňyza salaýyn:

Prezidentiň wekili-baş ilçisi Ybraýym Kalyn Namyk Kemaldan Atatürke çenli uzaýan progressiwleri modernizmiň üstünden üsti örtülen şekilde tankyt topuna tutdy:

“Bize ýüz elli ýyllap modernleşme ady bilen özgeleriň hekaýatlary aýdyldy. Indi öz hekaýatlarymyzy ýazmagyň wagty geldi...”

«Aydınlık» gazetiniň käbir žurnalistleri Ybraýym Kalyny ýazgardy. Şol gazetden otuz baş ýyllyk tanşym Serhan Bolluk kärdeşlerini tankyt etdi...

“Maoçy dostum” doktor Bollukyň bolşy maňa 1988-nji ýylda hytaýlylaryň ekranlaşdyrlan alty bölümlük «River Elegy» («Agy derýasy») dokumental filmini ýadyma saldy...

Hytaýyň Merkezi Telewideniýesi (CCTV) tarapyndan ýaýlyma berlen dokumental film ýurdy ikä böl-di!

Filmde şeýle diýilýärdi: Hytaýyň gara binýatly tradision medeniýeti Günbataryň modern ylymlary tarapyndan hemaýatkärlik edilýän deňiz medeniýetleriniň garşysynda ýeňlişe uçradyldy.

Hytaýyň tradision ýoluny beýan etmek üçin filmiň awtorlary suwy hemişe bulanyk we agyr akýan Sary derýany metafora hökmünde ulandylar. Sary derýa bir mahallar medeniýetiň oň hatarynda ýer alan we soň-soňlar izolýasiýa-ýalňyzlykdyr dinparazlyk sebäpli guraýan Hytaýyň hut özüdi...

Ýagny dokumental filmde, «Hytaý ýüzüni mawy ummana-daşarky dünýä we Günbatara öwürmese, özüni täzelemese, dün bolşy ýaly

bugünki günem parçalanyp ýok bolar...” diýilýärdi.

Filmiň umumy mazmunynda «hytaý mugjyzasyny» döreden Den Sýaopiniň pikirleri ekranlaşdyrlypdyr...

■ DÖRTLEMELI MODERNIZASIÝA

Dünyäniň ikinji iň uly ykdysady güýji bolan Hytaý şeýlekin mugjyzany şugadar gysga möhletde nädip durmuşa geçirip bildi? 1975-nji ýyl. Hytaýyň Döwlet Halk kongresiniň ýanwar aýyndaky toplanşygynda wezipä bellenen Çžou Enlaý köpugurly modernleşme ýoluny orta atdy.

Asyr aýaklanmanka durmuşa geçirilmegi göz önüne tutulan «Dörtlemeli modernizasiýa» şu pudaklary öz içine aldy: ekerançylyk, industriýa, döwlet goragy, ylmy tehnologiýa...

Şol ýyl Çžou Enlaýyň öňe süren tekliplerini goldaýan Den Sýaopin «Esasy üns ylmy-barlag işlerine berilmelidir» ady bilen manifest-jarnama hödürledi:

- Hytaýyň ykdysady ösüşi üçin ylym we tehnologiýany ösdürmek esasy maksat bolmalydyr;

- Hytaýyň işçi güýji professionallaşmalydyr;

- Syýasy hasaplaşmalar zerarly wezipeden çetleşdirilen ukyply kadrlar gaýtadan işe çagyrylmaly, şeýle-de işgärler eýeleýän wezipesine laýyk bolmaly;

- Ýekebara önümçilikler we synansyklar höweslendirilmeli;

- On müňlerçe hytaýly talyp (edil Enlaýyň özüniň gidişi ýaly) Günbatara okuwa ugradylmaly...

- Ylym-bilime aýratyn üns berilmese, ylmy tehnologiýanyň kämilleşmegi mümkin däl. Gury sözler modernleşme maksatnamamyzy hiç bir sepgide ýetirip bilmez...

Enlaýyň we Szedunyň ölümleriniň yzysüre Sýaopin modernizasiýany durmuşa geçirmek üçin «Dörtli banda» ýaly garşydaşlaryny ýolundan aýryp, (Hua Gofenden soňra) häkimiýete gelip, uly özgerişi amala aşyrdy...

Sýaopiniň «uzyn ýörişi» dowam edýärdi...

Ýagny, Mao Szedun geçiren öwrülşigi arkaly tradision Hytaý ýumrup, modernleşmegiň ilkinji kerpiçlerini nädip goýan bolsa, Den Sýaopin hem modernleşmegi ýekebaralaryň inisiatiwasy-girişmeleri arkaly kämilleşdirme batyrgaýlygyny görkezdi. Ol

şeyle diýdi:

«Pişigiň gara ýa-da ak reňklidigi esasy zat däl, esasy zat – onuň syçany tutup bilmesidir!»

■ FANTASTIKI TUTARYKLAR

«Dörtlemeli modernizasiýanyň» nämäni amala aşyrandygyny ýene bir anyk maglumat bilen düşündirjek boláyn:

Sýaopin häkimiýete gelende ABŞ-nyň Hytaý bilen söwda dolanşygy 336 million dollara deňdi. Geçen ýyl bu görkeziji 558 milliard dollara ýetdi...

Hytaýyň häzirki eksporty 2,5 trillion dollar!

Hytaý bu sepgide nädip ýetdi?

Şübhesiz, Sýaopiniň «Reforma we açylma» diýen «sosialistik modernizasiýasy» bilen...

Munuň resepti şudy:

- Akyl-paýhasy ulanmaly...
- Zehinler erkinleşdirilmeli...
- Netijelerden (явление) hakykata ýetmeli...
- Geljek agzybirlik ruhunda berkarar edilmeli...

Sýaopin hemişe «intellektual tapularyň» we «býurokratizmiň» ýykylmagynyň tarapyny tutdy.

«Düşünje galyplaşan we öňden görüjiliksiz hala öwrülse, ynanç garantgadan ybarat bolar. Şeýle ýagdaýda haýsydyr bir partiýanyň ýa-da döwletiň ösmegi mümkin däl. Durmuş sönüp galar we partiýa ýa-da döwlet ýok bolar...»

Merkezi ulgam çökýärdi we Hytaý modernizasiýa syýasatlary arkaly «dünýä läheňine» öwrüldi.

Biz bolsa häli-häzirem modernizasiýanyň üstünde jedelleşip ýörüs.

«Syýasat emele getirmek bilen dolandyrmagyň arasyndaky tapawut nämede?» diýen soraga Sýaopin şu jogaby berdi:

«Ideologik meseleler partiýanyň, amala aşyrmaga degişli syýasatlar ýolbaşçylaryň meselesidir.»

Sýaopin aslynda Ybraýym Kalyna jogap berýär!

Häkimiýet býurokratiýany, ideologiýany çekişme temasyna öwürmeli däl. Onuň etmeli işi: türk ykdysadyýetiniň Günbataryň

garşysynda şeýlekin gowşak bolmagyna fantastiki däl-de, hakykatçyl jogaplary bermelidir.

Sýaopiniň aýdyşy ýaly, netijelerden hakykaty gözlemek gerek, ýogsam öz-özüňizi aldamaga dowam edersiňiz...

Netijede, bar boljak zat partiýaňyza bolar...

Netijede, bar boljak zat ýurdumyza bolar...

“Maoçy dostum” bulary bilmeýärmikä?

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 11.08.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Publisistika